

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Georgii Calixti S. Theol. D. ... De Praecipuis Christianae
Religionis Capitibus Disputationes XV.**

Calixt, Georg

Helmestadii, 1658

VD17 VD17 3:303575N

Disputatio XI. De coena domini

[urn:nbn:de:bsz:31-128662](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128662)

XXXVII. Non verò diffitemur nos modum, quo fidem vel accipiant vel habeant, nescire. Neque hoc inficiamur de ipsis illis. Nam rationem quoque habent, non tamen sciunt se habere; non effectis, ex quibuseam arguere possis, ostendunt. Laborant quoque vitio originali, nec hoc ipsum sciunt, nec quisquam nisi ex scripturâ constaret, resciceret.

Tantum quoque de priore N. Testamenti sacramento, S. Baptismo.

DISPUTATIO XI.

DE COENA DOMINI

THESIS I.

Alterum Novi Testamenti Sacramentum Altaris dicitur, & Sacra Domini Cœna, Communio, Synaxis, atque à fine Eucharistia.

COENA
DOMINI
QUID?

II. Est autem actio à Christo instituta, quâ modo supernaturali cum benedicto pane & vino verum corpus & verus ejus sanguis accipitur, editur, bibitur; eoque promissione obsignatâ & fide confirmatâ Christus cum suis meritis & beneficijs omnibus utenti adplicatur.

III. Hæc omnia fundantur in institutione divinâ, à quâ dependet totum esse sacramenti, & tamquam à principio proprio omnium controversiarum quæ circa ejus materiam, formam & effectus agitantur, adjudicatio.

PRESENT.
CORP. ET
SANGUIN.
CHRISTI
IN S. COE-
NA NE-
GANTES.

IV. Dicimus verò in sacra cœnâ unâ cum vero pane & vino adesse & sumi verum corpus & sanguinem Christi, contra Calvinum aliosque cum veteres tum novos sectarios.

V. Circa

V. Circa annum Christi millesimum quinquagesimum vixit Berengarius Turonensis, Diaconus Ecclesiæ Andegavensis, qui realem in cœnâ præsentiam apertè negavit & improbavit; quod ante ipsum quoque fecerant Joan. Scotus circa A. C. 1000, in Concilio Vercellensi damnatus, & Bertramus circa A. C. 1000, à Paschasio Abbate Corbeiensi refutatus. Omitto nunc Gnosticos, Manichæos & universim eos, qui cùm Christum negarent verum corpus & sanguinem adsumsisse & habuisse, consequenter ejus quoque in Eucharistiâ præsentiam negabant.

VI. Berengarium refutarunt Adelmanus Episcopus Brixienfis, Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis, Guimundus Aversanus & Algerus, quorum scripta exstant.

VII. Damnarunt quoque aliquot Synodi: Vercellensis sub Leone IX, Turonensis sub Victore II. Ipse in generali Lateranensi sub Nicolao II Papa A. C. 1059 revocavit, & errorem quem tradiderat anathematizavit. Dist. II de Consecrat. cap. XLII, *Ego Berengarius.*

VIII. Nihilominus eum resuscitârunt patrum memoriâ And. Carolostadius, Huld. Zvinglius, Jo. Oecolampadius, & qui eos sequuti sunt Calvinus, Bucerus, Martyr, Beza, & horum qui vestigijs insistant erroresque docent & defendunt.

IX. Contra est fundamentum nostræ sententiæ PRÆSENTIA PRÆSENTIA PRÆSENTIA
opt. max. institutio & verba Christi: Tὸ τῷ ἅμα μὲν
(Matth. xxvi, 26; Marci xiv, 22; Luc. xxii, 19; 1 Cor. xi, 24.) quibus subjungit Lucas, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον; Paulus καὶ ἄρτοι dixit. Tὸ τῷ ἅμα μὲν τὸ τῆς χριστοῦ ἁγίας
Hh 2 ἁγίας,

ἵηκτος, τὸ εἶ πολλῶν ἐκχωσῶμεν εἰς ἄρισιν ἁμαρτιῶν, sic
 Matthæus & Marcus: Lucas autem & Paulus, τὸ το
 ποτήριον ἢ κλίβανον ἀφ' ἡμῶν ὄσιν, εἰ τὸ ἐμὸν αἷμα. Uterque
 etiam mandati promulgationem addidit: τὸ ποιεῖτε εἰς
 τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

X. Hæc verba accipimus ut sonant, & sensum
 quem suâ propriâ vi & modo significandi in cujusvis
 intellectu efficiunt, retinemus, neque adsentiri possumus
 ijs, qui ullo modo obscurant aut torquent.

XI. Duo autem possent esse modi, quibus pro-
 priè explicarentur. Prior, ut sicut in omni propositione
 adfirmante ita etiam hîc, subjectum & prædicatum dice-
 rentur supponere pro eodem, ita ut vocula *Hoc* non esset
 posita pro ullo alio, quàm pro quo ponitur vox prædi-
 cati. Quoniam verò Servator de eo quod accepit, fre-
 git & discipulis suis dedit, dicit *Hoc est corpus meum*, non
 videtur à voce *Hoc* excludi posse panem. Amplector
 itaque alium modum, quo τὸ *Hoc* quidem suo conceptu
 involvat panem & corpus: sed quia panis non est corpus,
 sed tantùm id, cum quo nobis corpus datur; intellectus
 noster concipiendo terminos hujus enunciationis super
 subjectum τὸ *Hoc* ita fertur, ut alterutrum pro quo po-
 nitur sumat, atq; ita cum prædicato componat unumque
 ad alterum referat, ut utrumque pro eodem supponere
 intelligatur, sicut in adfirmantibus fieri oportet. Ubi etiam
 observandum, illud per subjectum confusè & sub ratione
 individui vagi significari; per prædicatum autem subjecto
 additum propriè & distinctè exprimi & determinari.

XII. Estque hæc synecdoche in familiari sermo-
 ne adeò frequens & usitata, ut excidat nobis de nullo mi-
 nus quàm de figurato sermone cogitantibus; neque non
 facilis

facilis & perspicua, ut sine ullâ disquisitione à nemine non intelligatur. Ita dicimus, ostendendo poculum: *Hoc est vinum*; ubi quidem *ad Hoc* poculum etiam respicit & involvit, sed quando ad prædicatum refertur, id intellectus non adrendit, sed in hoc præterito concipit tantum secundum quod cum prædicato pro eodem supponit.

XIII. Hunc itaque dicimus simplicem, planum & genuinum esse horum verborum sensum, à familiari modo concipiendi & intelligendi non tantum non abhorrentem, sed ab ipso omnino deductum & suppeditatum. Neque aliter tunc loqui conveniebat Servatorem. Ipse enim morti vicinus tamquam testator Apostolis testamentum & novi fœderis sacramentum condebat & relinquebat. Jam verò testatorum verba solent plana & perspicua esse, nec ab eorum proprietate recedere licet, nisi ubi manifestum est, aliter sensisse testatorem. Longè itaque alia ratio est horum verborum, ac eorum quæ fiunt in concione ad populum, ubi interdum ornandi, amplificandi aut delectandi, interdum quoque occultandi ergò à communi modo loquendi discedimus. Horum nihil hîc locum invenit. Testamentum est, præceptum est de ceremoniâ religioâ & cultu divino, quod privatim dabat amicus amicis, quibus concessum erat nosse mysteria Dei; Dominus Apostolis, quos legaturus erat in orbem terrarum, ut idem testamentum & mandatum proponerent & promulgarent; denique Magister discipulis, quos vicissim gentium doctores esse volebat & si quæ obscuriora aut intricatiora privatim docebat. Verba itaque nihil minus oportebat esse quàm involucris & figuris operta, aut à communi modo loquendi & intelligendi aliena, ne te-

Joh. 15, 15.
Luc. 8, 10.

Hh 3.

stator

stator heredibus *μῆλον ἑαυτοῦ* objecisse videretur, voluntatemque Domini nec Apostoli intelligerent, nec doctrinam præceptoris discipuli discerent, unde circa exequutionem mandati error & circa doctrinam inscitia & ambiguitas nasci posset.

XIV. Et certè, quia propriè loqui voluit, ideo à vulgari more loquendi discedere non debuit; neque verò ullis verbis clariùs magisve propriè loqui potuit aut significare id esse suum corpus, quàm simpliciter dicendo, ut dixit: *Hoc est corpus meum.* Neque enim addere debuit: *Hoc est propriè.* Nam non est talis consuetudo loquendi, ne tum quidem, cum maximè adnitimur propriè loqui.

XV. Neque nos cogit ulla necessitas, ut à sensu quem perspicua verba & communis modus intelligendi suppeditat, discedamus. Illud enim, *ne propriam loquutionem quasi figuratam velimus accipere, quod in sermone divino neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referrì potest, figuratum esse docet Augustinus.* Jam verò nullum absurdum aut inconveniens, ut postea demonstrabitur, hic sensus gignit. Non impingit in quem articulum fidei. Non in alium aliquem locum scripturæ. Non ullo modo contortam aut aliunde petitam explicationem innuunt scriptores ipsi. Sunt certè quatuor, qui diversis temporibus alius post alium sacramenti hujus institutionem enarrarunt, & qui hoc in more positum habent, ut explicet alter quod ab altero vel neglectum vel obscurius perscriptum fuerat. Hic igitur in re tantà quia nihil hujus factum videmus, censemus quoque nihil hujus subesse.

XVI. Aliàs scriptura & Christus, ijs quæ scrupulum

3 de doct.
Ch. c. 10.

lum movent, explicationem subjungit, si non publice, certe privatim ad discipulos, quos minimè volebat in doctrinâ errare. Ita fermentum explicatur Matth. xvi, Luc. xii. Templum quod destructuri erant Judæi Joan. ii. Mors Joannis & Petri Joan. ult. Res igitur tanti momenti toties præteriri non potuit.

XVII. Et certè verba ipsa torqueri & fictis tropis involvi nolunt, ut singula tentata fuerint ab adversarijs. Insigne verò temeritatis, inconstantia & hæreseos argumentum est discordia inter principes sectæ super genuino sensu & capite controversiæ. Nempe adeò vera est sententia Augustini: *Si animum occupaverit alicujus erroris opinio, quidquid aliud adseruerit scriptura, figuratum arbitrantur.* de doct. Ch. l. 3, c. 10.

XIIX. Carolstadius exponit: *Hoc est*, id est, hæc est, sive sedet corpus meum. Quisensus & ridiculus est & cum superioribus malè cohæret. Casp. Schvvenckfeldius *ad Hoc* spirituales indicationem exponit, & cum sensu verborum ordinem invertit, quasi dixisset Christus: Accipite, edite corpus meum, hoc est spiritualis cibus. Bucerus *ad Hoc* hanc actionem nimirum ipsam cœnæ administrationem significare dicit.

XIX. Zwinglius omisso vocabulo *Hoc*, *ad Est* arripit ut in eo tropum statuat & exponat pro *significat*; verum imperitè. *Ad Est* enim simplicissimæ significationis nihil nisi ipsum esse dicit in omni propositione ad combinationem extremorum necessarium. Quare ad aliam significationem trahi, aut tropum sustinere non potest. Neque ullus Rhetorum in eo unquam tropum finxit.

XX. Calvinus ut reliquis omnibus acutiorem se ostendat,

Instit. l. 4. c.
17. §. 21.

ostendat, & absurditates, in quas illi impegerant evitet, ita nobis suam sententiam proponit: *Restat ut propter adfinitatem, quam habent cum suis symbolis res signatæ, nomen ipsum rei fateamur adtributum fuisse symbolo: figuratè id quidem, sed non sine aptissimâ analogiâ.* Dico Metonymicum esse hunc sermonem, qui usitatus est passim in scripturâ, ubi de mysterijs agitur. Item: *Ut lapidem, è quo Israëlitis spiritualis potus scaturiebat, Christum fuisse Apostolus docet, quod visibile symbolum foret, sub quo spiritualis ille potus verè quidem, sed non ad oculum percipiebatur: ita corpus Christi panis hodiè nuncupatur, quando symbolum est, quo veram corporis sui manducationem offert nobis Dominus.* Vult itaque Calvinus prædicatum sustinere Metonymiam signati pro signo, ut vox corporis posita sit pro figurâ, signo & symbolo corporis, sensusque sit, Panem esse figuram corporis, quoniam sic virtute corporis Christi nutriamur & reficiamur, sicut aliàs pane sustentamur.

I Cor. 10. 4.

XXI. Didicit hæc ex Oecolampadio; neque verò reapse à Zwinglio dissentit. Idem enim est: *Hoc significare corpus; atque est: Hoc esse figuram corporis.* Commodius tamen aliquantò loquitur Calvinus, & minus in Rhetoricam troporumque explicandorum rationem peccat. Sed Beza videtur malle sequi Zwinglium. nam quæst. & resp. de Sacr. ccx docet *neque in subiecto neque in adtributo: sed in copulâ sive adtributionis genere tropum statui debere.* Item: *Dico, inquit, in ipso adtributionis genere tropum esse, id est, verum quidem & propriè acceptum corpus de vero quoque & propriè accepto pane dici, sed figuratè, non propriè.* Quod quid sibi velit, fateor me non intelligere; aut certè quantum intelligo, involvit contradictionem in adjecto, loquutionem esse figuratam, tropumque

que in ipso adtributionis genere, neque tamen in subjecto aut prædicato reperiri; & verum corpus de vero pane figuratè dici. Num verus homo figuratè poterit esse verus leo? Si figuratè est leo, certè non est verus leo. Verùm ille sui oblitus mox quæst. seq. corpus interpretatur Sacramentum, signum sive figuram corporis. Quoniam itaque figura corporis dicitur de pane, num de eò verum & propriè acceptum corpus dicitur?

XXII. Sed nos ad Calvinum revertamur, qui ut ostendimus, sine ambagibus corpus Metonymicè figuram corporis exponit, nomenque rei signatæ signo transcribi docet. Hæc sunt ejus verba: *Signa sunt panis & vinum, quæ invisibile alimentum, quod percipimus ex carne & sanguine Christi, nobis repræsentant. Item. Quum panis nobis in symbolo corporis Christi datur, hæc statim concipienda est similitudo; Ut corporis nostri vitam panis alit, sustinet, tuetur: ita corpus Christi vegetandæ ac vivificandæ animæ unicum esse cibum. Quum vinum in symbolum sanguinis propositum intuemur, cogitandum quos corpori usus vinum adferat, ut eosdem spiritualiter adferri nobis Christi sanguine reputemus: sunt autem fovere, reficere, confirmare, exhilarare. Omitto, quod hîc pluribus urgere possem, rationem hujusmodi figuratè loquendi, quam fingit Calvinus, planè repugnare rationi & modis figuratè loquendi. Id enim in quo proprietas illa quam exprimere laboramus, magis perspicua est, de eo in quo minus ipsa perspicua est, adfirmari & prædicari solet, non contrà. Sic virum fortem dicimus esse leonem; vafrum sive astutum dicimus esse vulpem, quoniam in leone fortitudo & in vulpe astutia est notissima. Si itaque Christus dicere voluisset, quod voluisse docet Calvinus, utique dixisset: *Corpus meum est**

CALVINI
SENTEN-
TIA.

Inst. l. 4, c. 17

§. 1.

§. 3.

panis, nam in pane vis alendi & reficiendi est notissima. Sicut alio loco dixit: *Ego sum vitis vera*, nam in vite vis vegetandi palmites conspicua est: imò cum id ipsum significare vellet, sic loquutus est: *Ego sum panis vitæ*, Et: *Caro mea verè est eibus, & sanguis meus verè est potus*. Hic quoniam contrario modo loquitur, certum est, non intendisse hujusmodi quid significare, sed potius id, quod dicitur simplex verborum conceptus, quem supra explicavimus. Omitto etiam, quòd ratio Novi Testamenti exigat, ut ejus sacramentum sine figuris & involucris proponatur. Sin per figuras aut significationes Christus agere voluisset, non fuisset opus novo sacramento, sed suffecisset & fortè rectius totum id præstitisset Agnus Paschalis. Neque verò juvat Calvinum in defendendâ suâ figurâ, quòd nos in verbis Christi familiarem synecdochen admiserimus: hæc enim usitata & facilis adeò est, ut figura esse vix animadvertatur aut haberi digna sit. Calvini contrâ cum figurâ tum explicatio figuræ contorta & violenta adeò est, ut vix voce exprimi aut mente possit intelligi, quod in sequentibus facile demonstrabimus.

XXIII. Nam quia nimis exiguum tanto sacramento tribuisse videretur, si ei præter significationes & figurationes istas nihil tribueret, ideo sermonem altiùs adtollit, & dicere audet: *Hoc verbum nec mentiri, nec illudere nobis potest, Accipite, edite, bibite: hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: hic est sanguis, qui in remissionem peccatorum effunditur. Quod accipere jubet, significat nostrum esse: quod edere jubet, significat unam nobiscum substantiam fieri. Et: Accepto corporis symbolo, non minus corpus etiam ipsum nobis dari certò confidamus. Et: Dico, in Carnæ mysterio*

rio per symbola panis & vini Christum verè nobis exhiberi, adeoque corpus & sanguinem ejus, in quibus omnem obedientiam pro comparandâ nobis justitiâ adimplevit: quo scilicet primum in unum corpus cum ipso coalescimus: deinde participes substantiæ ejus facti, in bonorum omnium communicatione virtutem quoque sentiamus. In cap. xxvi Matthæi: Verè in cœnâ datur nobis corpus Christi, ut sit animis nostris in cibum salutarem, hoc est, substantiâ corporis Christi pascuntur animæ nostræ, ut verè unum efficiamur cum eo. Hæc verò si verè & ex animo diceret & doceret Calvinus, nihil reliquum foret, de quo litem ei moveremus. Nam quantum verba sonant, substantiam corporis Christi in cœnâ adesse ita disertè adserit, ut disertius nemo nostrum velit, neque possit.

XXIV. Sed aut ijs verbis Deo & hominibus illudit, aut suam ipsius sententiam funditus evertit. Suâ evidentiam consideranti hoc per se manifestum est: nam si verum corpus & sanguinem Christi sumimus, si animus noster cum Christo secundum substantiam verè unitur, non tantum hoc fiet secundum gratiam, virtutem aut effectum quemdam, hic enim nec est nec dici potest verum corpus aut substantia, neque unio inde resultans substantialis, aut alia quàm figurata, impropria & metaphorica. Sic fideles cum dicuntur esse uniti cum Christo, tamquam membra cum capite, metaphorica est loquutio: nulla enim substantiarum conjunctio significatur, sed tantum quædam similitudo, quæ est inter habitudinem Christi ad fideles, & habitudinem capitis ad reliqua membra. Ita quoque si tantum animus noster secundum effectum quemdam, qui à corpore Christi in eum promanat, cum corpore Christi unitus esse dicitur, non nisi

impropriè & metaphoricè unitus dicitur, nempe ob aliquam similitudinem, quæ ratione istius effectus fit inter habitudinem corporis Christi ad animum nostrum, & habitudinem duarum aliarum rerum verè & propriè unitarum. Quamobrem si sincero non ficto animo Calvinus *veram substantialemque corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis fidelibus exhibetur*, recipit, non potest non alium conjunctionis modum præter hunc, quem modò enarravimus, & quidem ipsum eum, quia nobis adstruitur, recipere.

§. 19.

XXV. Omnis enim aliùs modus realis conjunctionis duarum substantiarum aut est secundum substantialem unitatem personæ vel naturæ, quæ ex utràque resultet; aut secundum indistantiam localem utriusque substantiæ. Prior quia locum hîc non habet, habebit certè posterior, nimirum ut uniamur cum corpore Christi secundum indistantiam localem. Non autem rapitur substantia animi nostri in cœlum, ut ibi cum corpore Christi localiter coniungatur. Restat igitur hîc in terris per symbola sacre cœnæ substantiam corporis Christi nobis exhiberi; hîc nos substantiâ corporis Christi pasci, non quidem ad naturale corporum nutrimentum, sed ad spirituale animarum alimentum, atque ita cum eâ secundum indistantiam localem unam substantiam fieri. Hæc ex ijs quæ pleno ore Calvinus professus est, rectè sequi & deduci constat.

Conf. cum
Tigar. c. 27.
c. 25.

XXVI. Nihil tamen minus ille admittit, quàm hoc ipsum. Sic enim Calvinus, quiq; eum sequuntur, ad unum omnes: *Tollenda est quælibet localis præsentia imaginatio. Item: Ne qua ambiguitas restet, quum in cælo querendum Christum dicimus, hæc loquutio locorum distantiam*

sonat

sonat & exprimit. Tametsi enim philosophicè loquendo super cælos locus non est: quia tamen corpus Christi, ut fert humani corporis natura & modus, finitum est, & cælo, ut loco, continetur: necesse est à nobis tantà locorum intervallo distare, quanto cælum abest à terrâ. Dicas itaque; non relinquitur ergò alia nostri cum corpore Christi conjunctio, quàm figurata illa superiùs explicata, quæ secundum effectum. Dico ego quoque, & addo, me demonstraſſe quod volebam, Calvinum ita doctrinam suam proponere, ut Deum & homines ludos faciat, aut eertè sese suo gladio jugulet.

XXVII. Quamquam contradictiones in hac materie non sunt insolentes Calvino, quod etiam ex hisce poterit intelligi. *Nec illi, inquit, mihi satisfaciunt, qui nonnullam nobis esse cum Christo communionem agnoscentes, eam dum ostendere volunt, nos Spiritus modo participes faciunt, præteritâ carnis & sanguinis mentione. Quasi verò illa omnia de nihilo dicta forent, carnem ejus verè esse cibum, sanguinem ejus verè esse potum &c. Item: Tametsi fidem hæc omnia respiciunt, nullum tamen locum relinquo huic cavillo, quasi dum fide percipi Christum dico, intelligentiâ duntaxat & imaginatione velim concipi. Concilientur ista cum superioribus, & cum hisce: Christus quatenus homo, non alibi quàm in cælo, nec aliter quàm mente & fidei intelligentiâ querendus est. In eandem sententiam Beza: Amplius aliquid in Cœnâ, quàm in simplici verbo & Baptismo offerri, quod ad rem ipsam adinet, id verò pernegamus. Et: Patres in V. Testamento non minus participes fuerunt corporis & sanguinis Christi, quam nos sumus in cœnâ Dominicâ.*

Infl. l. 4, c. 17
§. 7.

Conf. c. 21.

Dial. adv.
Heshuf.

Colloq.
Momp. 21.

XXIIX. Cognoscimus itaque in speciem tantum esse conficta, quæ magnificè de hoc sacramento

Calvinus & Calvinistæ prædicant, in quo quidem reipsâ non nisi symbola & signa corporis & sanguinis adesse statuunt, neque aliam conjunctionem nostri cum corpore Christi fieri doceant, quàm figuratam illam respectu effectus qui à corpore Christi ad nos derivetur. Si verò aliam velint, involvent se contradictione, nec unquam quid velint mente concipere, aut communibus saltem vocabulorum notionibus exprimere poterunt: nimirum substantiam corporis & sanguinis Christi cum illo verè conjungi, & ab illo verè percipi, à quo tamen tanto locorum intervallo distet, quanto cælum abest à terrâ. Quare qui ingenui sunt, simpliciter se de effectu loqui fatebuntur.

XXIX. Atqui hic ipse effectus & influxus gratiæ & virtutis vivificæ contingit ratione fidei, non ratione sacramenti; & nisi qui ad sacramentum accedit, credat, particeps hujus effectus haut fiet. *Utilitas*, ait Calvinus, *quam ex sacramentis percipimus, ad tempus, quo ea nobis administrantur, minimè restringi debet: perinde ac si visibile signum, dum in medium profertur, eodem secum momento Dei gratiam adveheret. Nam qui in primâ infantia baptizati sunt, eos in pueritiâ, vel ineunte adolescentiâ, interdum etiam in senectute regenerat Deus. Et fieri interdum potest, ut sacræ Cœnæ usus, qui in actu ipso propter incogitantiam vel tarditatem nostram parum prodest, fructum deinde suum proferat; nempe quandocumque fide Christum & merita ejus adprehendimus. Propterea scribit corpus Christi nobis porrigi ut vescamur, quum fide nos facit ejus participes.*

Inst. l. 4. c. 17
S. 5. Ipse itaque cum suis manducare docet idem esse quod credere. Quamquam etiam hîc, ut sapere videatur & subtiliùs disputare & rectiùs sentire quàm cæteri, more suo

suò ampullatur. — *Sunt, inquit, qui manducare Christi carnem, & sanguinem ejus bibere, uno verbo definiunt nihil aliud esse quàm in Christum ipsum credere. Sed mihi expressius quiddam & sublimius videtur voluisse docere Christus in præclarâ illâ concione, ubi carnis suæ manducationem nobis commendat: nempe verâ sui participatione nos vivificari. Interim verò hanc non aliam esse quàm fidei manducationem fatemur: ut nulla alia fingi potest. Verùm hoc inter mea & istorum verba interest, quòd illis manducare est duntaxat credere: ego credendo manducari Christi carnem, quia fide noster efficitur, eamque manducationem fructum effectumque fidei esse dico. Aut si clarius velis, illis manducatio est fides: mihi ex fide potius consequi videtur. Sapientiam Calvinì nodum in scirpo querentis! Si allegorici usque adèdò inhærere luberet, dicerem & forè rectiùs, manducare esse credere; quod autem fidem consequitur, nempe meritorum Christi imputationem, eorumque fruitionem, habere sese ad modum nutritionis, quæ ipsa quoque manducationem consequatur. Sed quidquid sit, manifestum est neque diffitetur Calvinus, totum id ad fidem pertinere: sacramento quatenus tali nihil omnino relinqui nisi significationem illam per externa symbola.*

XXX. Quorsum igitur de magnitudine mysterij, cujus sublimitas animo comprehendi non possit, declamitat? *Quamquam, inquit, cogitando animus plus valet, quàm lingua exprimendo: rei tamen magnitudine ille quoque vincitur & obruitur. Itaque nihil demum restat, nisi ut in ejus mysterij admirationem prorumpam, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest.* Certè panem signum esse spiritualis cibi, quo animæ nostræ alantur, & memoriam in nobis mortis Christi renovare, id quidem

§. 7.

quidem mens cogitare & lingua explicare potest. Aut igitur sacra cœna tantum mysterium non est, quod tamen rectè nobis & omnibus consentientibus confessus est Calvinus; aut erit aliud quid, cujus ratione tantum mysterium haberi mereatur.

§. 2.

XXXI. Dicet fortè hoc sacramento beneficia divina obsignari. *Magnum, inquit, fiduciæ ac suavitatis fructum ex hoc sacramento colligere possunt piæ animæ, quòd testimonium habent in unum corpus nos cum Christo coaluisse, ut quidquid ipsius est, nostrum vocare liceat.* Sed cum solâ fide Christi participes reddamur, quid ijs obsignabitur, quibus nihil communicatur; Iis, inquam, qui sine fide accedunt? imò quid ijs non tantùm dico obsignabitur verùm etiam significabitur, qui juxta Calvinum ab utero certæ morti devoti numquam fide donantur, neque beneficiorum Christi participes fiunt? nempe cogitent illi miseri, sic gratiam Christi animam quidem nutrire posse, sicut à pane corpus alitur: sibi verò hic neque offerri neque significari quidquam, multò minus obsignari. Ipsis autem fidelibus hoc sacramentum non erit nisi testimonium de manducatione, cujus jam antè per fidem participes facti sunt, sicut suprâ ex Calvino ostendimus: unde sequitur eos priusquam manducant, manducasse; & ijs porrigere corpus Domini ad manducandum, esse idem quod testificari eos jam antè corpus Domini sumfisse & manducasse. Sed hæc alius enodet; ego tantùm hîc moneo, huic etiam ipsi quòd sacra cœna sit testimonium de divinâ in nos benivolentiâ & fruitione Christi, mentem cogitando & linguam explicando parem esse posse.

XXXII. Hæc ita contra Calvinum ex ijs quæ ipse

ipse agnoscit disputare libuit. Nunc pressius istam expositionem urgebo. Nullibi corpus Christi in S. scripturis sine addita explicatione (qualem videre est I Cor. XII, 27. Ephes. I, 23. v. 32. Colof. I, 24.) nisi pro vero & naturali corpore accipitur. Hinc argumentor in hunc modum: Significatio illa, quâ corpus symbolum & figuram corporis sive beneficia corporis denotare dicitur, aut continetur in scripturâ, aut non continetur. Si continetur, monstrent illi, si viri sunt. Si non continetur, aut Scripturam insufficientem eos dicere oportet; aut non nisi cerebri Calvinistici partum esse, quod ipsis sacrosanctum est, & summi plenâ jam margine libri scribitur, & intergo, nec dum finitur.

XXXIII. Deinde manifestò repugnat determinatio, quæ subnectitur: *corpus quod pro vobis traditur; sanguis qui effunditur.* Nam quando loquutio est figurata, non solet adjungi nisi quod proprietatem illam, secundum quam figuræ vis attenditur, explicat; ut si dicam: *Herodes est vulpes, quæ est animal vaserrimum & ex insidijs prædam captat.* Quando autem, ut hic, additio non similitudinem illam sed absolute ipsius rei adfirmatæ veritatem respicit, tunc secundum communem modum loquendi & intelligendi præcedentis adfirmationis proprietatem & veritatem indicare censetur.

XXXIV. Porro hujusmodi interpretationem non admittunt verba hæc de calice: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.* Nam *novum testamentum non in figurâ sanguinis, sed in vero sanguine constitutum est.* Quod si per figuram hæc verba evertantur, quidnî etiam illa: *Habemus redemptionem per sanguinem ejus?* Eph. I, 7.

Kk

XXXV. At-

XXXV. Atque si aliquod ob latam illam rationem Christi corpus dici mereatur, quia sit figura corporis Christi, vel memoriam in nobis renovans, vel beneficia & meritum adplicans, Christi corpus dici quoque poterit imago crucifixi, poterit baptismus.

XXXVI. Paulus 1 Cor. x, 16 dicit poculum benedictionis esse *κοινωνία* sanguinis Christi, & panem corporis Christi. *Κοινωνία* hic significat veram participationem: quia dehortatur Apostolus ab esu & usu Idolothorum, qui vera erat eorum participatio, cui istam opponit. Et infra ver. 21 utitur verbo *μετέχειν*, quod significantissime idem est quod participare.

XXXVII. Sed & manifestò falsum diceret Paulus. Si enim corpus Christi nihil est nisi beneficia Christi, quibus per fidem participamus: non jam panis esset *κοινωνία* corporis Christi, sed fides.

XXXVIII. Sequenti capite versus 27 hæc verba sunt. *Quisquis manducarit panem hunc vel biberit calicem Domini indignus: reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et versu interposito: *Qui manducat & bibit indignè; iudicium sibi manducat & bibit μὴ ἀγαθόν τὸ σῶμα τῷ κρείττῳ.* Quod si juxta Calvinum corpus nihil est nisi corporis signum, licet ed usque efficax ut cum eo beneficia & merita Christi offerantur; & hoc corpus manducare nihil est nisi ea per fidem percipere & sibi adplicare: quomodo quæso qui manducat aut reus sit corporis & sanguinis Domini, quum nuda signa participet; aut quomodo indignè manducet, quum manducare sit credere; aut quomodo corpus Domini quod minimè percepit ab alijs cibis non discernat?

XXXIX. Verba igitur institutionis absque tali figurâ

figurâ accipimus & interpretamur, quemadmodum tot locis uniformiter repetita sonant & exponuntur ab universâ Ecclesiâ, quæ per totam ætatem à suis usque incunabulis ad exortum Calvinum errare non potuit; item ab orthodoxis & receptis Patribus unanimi consensu & tenore, facillimè per continuam ætatum seriem deducendo & demonstrando, cui medium unguem ostendere barbarum est.

XL. Non autem caussari quis poterit necessariò figuratè accipi, quoniam fieri nequeat, ut verum & naturale corpus sit alicubi, neque occupet locum, aut ut unum corpus in diversis locis constitutatur; aut in uno plura.

XLI. Nam Deus potest facere quidquid non implicat contradictionem. Hujusmodi enim ponit mendacium, quippe esse & non esse simul, unde existeret aliquid, cujus esse foret non esse; quod est defectus, & nullo modo simile auctori Deo.

XLII. At corpus non occupare locum, haut implicat contradictionem. Nam istud non est de essentiâ corporis, quia non ponitur in definitione ejus. Deinde prius quid est ipsa magnitudo, quodque ei essentialè est, nimirum extendi in se, habere partem extra partem, & proinde situm quemdam & dispositionem earum intrinsicam, atque naturaliter aptum esse locum replere, loco commensurari & ex loco aliud corpus expellere; posterius quid habere situm extrinsecum in ordine ad locum, & actu coextendi sive commensurari loco, ipsum replere, & per hoc aliud expellere, tanquam functio & officium quoddam essentiæ ab ipsâ omninò distinctum. Posterius à corpore remouetur divinâ potentiâ; non

prius; nam manet naturalis illa aptitudo ad circumscriptionem in loco.

XLIII. Præterea in promptu sunt exempla similia. Christus per uterum virginis matris, illæso eo, prodijt; & per sepulcrum clausum & per fores clausas, & ascendit supra cælos, qui naturâ suâ incorruptibiles sunt, & *solidissimi, quasi ære susti*, Job. xxxvii, 18.

XLIV. Horum autem nihil fieri potuit, nisi quia vel corpus non replevit locum, quo etiam modo Christus apud Deum possibile esse dicit, ut camelus transeat per foramen acus, Matth. xix, 24; Marc. x, 26; Luc. xix, 25: vel quia unum non expulit aliud, ita ut in uno loco duo essent corpora.

XLV. Exempla quoque sunt de eo, quòd virtute divinâ in pluribus locis unum corpus esse possit. Christus ascendit cælos; *eum enim oportuit cælos suscipere usque ad tempus restitutionis omnium*, Act. i, 21. Nihilominus Paulo adparuit Act. ix, 5. & hoc ipse testatur Act. xxi, 8. Et ad idem respicit, cum ait, Christum post resurrectionem suam visum Cephæ, & post duodecim, & quingentis fratribus, inde Jacobo, inde Apostolis omnibus, additque: *Novissimè autem omnium tamquam abortivo visus est & mihi*, nempe corporeis oculis, sicut Cephæ & reliquis. Vidit Justum, teste Ananiâ, & audivit vocem ex ore ejus. Fuit igitur is simul in cælis & in aère terræ vicino. Nam nihil impedit, quò minus omnipotentia divinâ multiplicetur accidens præsentia, non multiplicato ipso corpore, subiecto istius accidentis se posterioris, & à se diversi, ita ut per eandem potentiam omnino sine ipso conservari possit.

XLVI. Quòd si dixerint, unum corpus in pluribus.

¶ Cor. 15, 8.

Act. 22, 14.

bus locis esse non posse, non quia corpus sit, sed quia unum quiddam est; respondendum est, Deum opt. max. multò magis unum quiddam esse; & tamen in diversissimis locis esse: & si alium mundum crearet, qui hunc nullà ex parte contingeret, nihilo minus fore in utroque. Urgebunt fortè, corpus esse unum quid finitum & creatum. Verùm substantia rerum finitarum non loco primariò, sed suo genere & differentià finitur, nempe ut suam tantùm perfectionem, non aliarum omnium rerum naturà suà complectatur. Ex quo fit, ut corpus maneat finitum, etsi totum ponatur in pluribus locis.

XLVII. Demum qui hoc concedere nolunt, quia modum quo supra captum humanum & naturæ cūsum fiat, non capiunt, quomodo concedent & credent alia mysteria, item miracula æquè difficilia cognitu? In Trinitate est una essentia, sunt tres personæ verè & realiter distinctæ, cum quibus singulis essentia identificatur, ipsà nihilominus indivulsà & indistractà. In Incarnatione in unam hypostasin uniuntur duæ naturæ perfectæ, neque hypostasi divisà, neque naturis confusis. In Creatione ex non-ente negativo productum est verum & positivum ens. Atque hoc ipsum annihilari potest potentia divinà & supernaturali. In Resurrectione idem corpus numero resurget, atque ita unum individuum bis fiet, & unum tamen manebit. In inferno corpora damnatorum vero igne urentur & dolore adficientur, non tamen dissolventur.

XLIX. Porrò sicut corporis quanti est replere locum, ita calidi est calefacere, gravis ponderare, colorati in medio diaphano ab apertis oculis videri. Nihilominus in fornace Babylonicà non adurit ignis; Dan. III.

Super mare ambulantes Christus & Petrus non mergebantur; Matth. xiv. Imò aquæ Jordanis transeunte populo Israëlitico non modò non descendebant, verum etiam adscendebant; Josuæ iii. Christus per mediam turbam in conspectu transit; Luc. iv. Joan. iix.

XLIX. Hactenus contra Calvinianos demonstravimus, realem corporis sanguinisque Christi exhibitionem in cœnâ Deum præstare & posse & velle. Illud quidem ex omnipotentia divinâ, istud ex voluntate.

L. Voluntatem habemus expressam in verbis institutionis, simpliciter, ut ostendimus, accipiendis. *Accipite, edite; hoc est corpus meum.*

LI. Quando videlicet panis benedictus accipitur & editur, simul accipitur & editur corpus Christi ex vi factæ promissionis & institutionis.

LII. Neque ulterius modum anxie inquirimus, neque scire aut determinare cupimus, quem tamen scimus Deo cognitissimum & facillimum, utut supra ingenium & naturam. Verbis fidem habemus, cætera securi, quomodo qui promisit, quod promisit, præstet.

LIII. Quamquam supra docuimus non implicare contradictionem, neque quidquam absurdi, si adsit ibi corpus per virtutem divinam, non occupando aut replendo locum. Faciat itaque Calvinus, quod se facturum pollicetur, cum ait: *Absurditatibus sublatis, quidquid ad exprimendam veram SUBSTANTIALEMque corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis exhibetur, facere potest, libenter recipio.*

LIV. Quando igitur Christus panem porrigit & dicit, *Hoc est corpus meum*, unâ cum pane tanquam instrumeto offerente, porrigit corpus suum manducandum,

Inft 1.4, c. 17
S. 19.

dum, atque ita & panem & corpus, illum quidem sensibiler, illud insensibiler: Explicat idipsum Paulus, cum dicit: Panis est communicatio corporis Christi; h. e. Panis est ceu vehiculam & instrumentum, per quod nobis corpus Christi communicatur.

LV. Panis igitur manet panis, talis autem fit panis, quicum nobis corpus Christi offertur.

LVI. Et bene notandum est hanc loquutionem, & quod nullibi reperiat hujusmodi: Panis est corpus Christi: sed mutato subjecto mutatur etiam predicatum, ut sine scriptura & ratione loquantur Calviniani & Pontificij, qui altero dicendi modo libentius utuntur. Neque enim substantiae naturis & suppositis distinctae de se invicem propter unionem aliquam accidentalem verè predicari possunt: neque panis retinens suam essentiam, poterit esse corpus Christi; panis scilicet esset & non esset: neque amittit suam essentiam, ut transeat in essentiam corporis.

LVII. Nam Paulus panem benedictum & in ipso usu constitutum significanter & aliquoties panem adpellat I Cor. x & xi. Deinde inepta foret loquutio, si panis non panem, sed corpus supponeret, ista: Panis quem frangimus, communicatio corporis Christi est.

LIX. Pontificia itaque transsubstantiatio, quae substantiam panis in substantiam corporis converti fingunt, manentibus nihilominus omnibus accidentibus panis, non tantum excogitata est praeter scripturam, sed & contra eam.

TRANS-
SUBSTAN-
TIATIO.

LIX. Imò contra rationem quoque.

LX. Panis si convertitur in corpus, omninò istud corpus fiet ex hoc pane. Ita in conversione naturali, si aqua

si aqua in aërem convertitur, aër ille fit ex aquâ; in supernaturali ex uxore Loth facta est statua salis, ex aquâ vinum; quamquam hîc nullâ præcedente dispositione; ibi materiâ per præviam privationem ad susceptionem novæ formæ præparatâ.

LXI. At corpus, quod suminus, Christi corpus est, natum ex virgine & pro nobis traditum. Corpus itaque quod suminus ex pane factum non est. Panis igitur in id conversus non est.

LXII. Porro corpus illud, in quod panis convertitur, aut fuit ante conversionem, aut non fuit. Si fuit, idem est seipso prius & posterius, atque ita idem, non erit idem, sed aliud à seipso. Si non fuit, Christi corpus non est.

de Euchar.
l. 3, cap. 18.

LXIII. Bellarminus videtur occurrere distinguendo conversionem in Productivam & Adductivam. De Productivâ procedere dicit argumentum nostrum. In hoc sacramento Adductivam esse, per quam terminus ad quem existens quidem ante conversionem, sed non in eo loco, ubi est terminus à quo, adducatur ad eum locum.

LXIV. Verùm non potest intelligi, quomodo fiat conversio; & quidem substantialis, si terminus ad quem substantialiter existat ante omnem motum atque actionem, & tan tùm succedat in locum termini à quo. Hæc mutatio non erit transsubstantiatio, sed accidentalis translocatio vel latio ad aliud ubi, ex quo quod prius ibi erat vel expelletur, vel annihilabitur. Sicut si Christus vinum ex aquâ non produxisset, nemo sanus diceret, aquam in vinum substantialiter conversam fuisse, sed potius accidentariam mutationem locorum intercessisse,

& vi.

& vinum huc, aquam autem aliò concessisse; aut planè interijisse. Idem omninò iudicium est de pane, si ex eo non producitur corpus.

LXV. Præterea panis si vertitur, vertitur aut in corpus Christi; aut in aliud quid. Non in corpus, quoniam hoc, ut fatetur, non subjacet mutationi substantiali, imò nec accretionem aliquam recipit. Uterque autem terminus in verà conversione actioni subest. Et quoniam, ut volunt, in hac conversione corpus adducitur, panis convertitur, duo sunt subjecta & duæ actiones. Non igitur conversio. Hæc enim est una actio, cui subest unum subjectum sustinens privationem unius formæ & introductionem alterius sive terminum à quo & ad quem. Neque verò panis in aliud quid mutatus est. Annihilatus igitur est, aut aliò translatus. Quare panis annihilationem, quam tantopere declinare nititur Bellarminus; aut certe, si hanc nolit, translocationem admittere cogitur. Imò adductiva conversio nihil aliud est, quàm adductio unius, & alterius vel annihilatio vel translocatio.

LXVI. Animadvertit ipse, se distinctione suâ & conversione istâ adductivâ germanam conversionem sive transsubstantiationem evertisse, quum ea quidvis potius esse possit, quàm hoc. Quamobrem in Recognitione suorum operum ante triennium editâ sententiam A.C. 1608. hanc vel confirmare vel excusare conatur, sed frustra. Adscribam verba ipsius ad locum supra citatum: *Dixi pag. 81.*
conversionem panis in corpus Christi, non esse productivam, sed adductivam. Quod dictum video à nonnullis perperam esse acceptum, qui inde colligunt hanc non esse verè conversionem sive transsubstantiationem, sed translocationem. At pa-
ce ipso-

ce ipsorum aperte falluntur. Sicut enim conversio & transsubstantiatio, ad panem pertinent, non ad corpus Christi: (sed ad utrumque pertinent, si vera foret conversio; & quæstio est, an sit conversio ubi actio non respicit substantiale esse utriusque termini.) sic etiam translocatio, si cui conveniret, pani conveniret, non corpori Christi. At pani nullo modo convenit, cum non mutet locum, sed transeat in corpus Christi. Sed neque corpus Christi per conversionem adductivam translocari dici potest. Itaque adductivam conversionem appellavimus, ut significaremus corpus Christi per consecrationem Eucharistiæ non produci de novo, sed præexistere, & per conversionem panis in ipsum incipere esse sub speciebus panis.

LXVII. Hactenus verba Bellarmini, quibus non obscure in nostram etiam sententiam transire videtur. Nihil enim aliud dicit quam corpus & sanguinem Christi in sacramento cœnæ incipere esse sub pane & vino, aut sub speciebus panis & vini, ubi prius non erant. Si quid præterea vult, vel annihilationem vel translocationem cogitur concedere. At neutram hinc opus; & ille neutram admittit.

LXVIII. Quoniam itaque nulla hinc conversio substantialis est, neque esse potest, ut ostendimus; nulla quoque annihilatio aut translocatio, ut fatetur ipse: sequetur corpus & sanguinem hinc esse, sub verâ substantiâ panis & vini, nec conversi, nec annihilati, nec translocati.

LXIX. Porro quod dicunt & dicere coguntur, accidentia panis remanere sine substantiâ & sine subjecto, cui inhæreant, ἀνούσιον est, neque id vel divinâ virtute fieret. Implicat enim contradictionem, accidens esse & non inesse. Quippe inesse est de essentiâ accidentis, quod ponitur in ejus definitione, & per quod solum ab alterâ
entis

entis specie substantiâ distinguitur, & juxta cujus alios
atque alios modos ipsum vicissim accidens in suas spe-
cies tribuitur.

LXX. Deinde negare non possunt, panem & vinum
post benedictionem alia interdum atque alia accidentia
fufcipere, ut acorem, mucorem, venenosas qualitates; nam
si fides habenda historijs, Henricus VII Imp. & Victor III
Papa per venenatam hostiam periere: Item comburi
posse, exficari, putrescere, arrodî muribus.

LXXI. Hæ mutationes profectò requirunt sub-
jectum. Et licet verum sit, quafdam qualitates inhæ-
rere quantitati, verum tamen non est, ei sicut subjecto
inhærere, sed eâ mediante suo vero subjecto substantiæ in-
hærent, ut colores parieti mediante superficie. Et hoc li-
cet ipsum verum sit de coloribus, de alijs tamen accidenti-
bus verum non est. Neque enim quantitas susceptibilis est
acoris, mucoris, combustionis, exficcationis, neque talis
denominari potest. Hujusmodi igitur accidentia quantita-
tem pro subjecto vel æquivoco & mediante habere non
possunt. Requiritur itaque verum & proprium.

LXXII. Hoc autem corpus & sanguis Christi sine
blasphemiâ statui non potest. Panis itaque erit & vinum.
Panis igitur & vinum post benedictionem manent, non
convertuntur aut intereunt.

LXXIII. Occurrunt quidem dicendo, in hujus-
modi mutationibus, ut instante combustione, putrefacti-
one, subtrahi corpus & sanguinem, substitui panem & vi-
num. Sed unde hoc probant? aut ubi verbum & pro-
missio, tale quid fore? aut quomodo hæc conversio fiat
sine consecratione, quum prior fieri non potuerit? ne-
que enim in illâ minus miraculum, quàm in istâ. Si

enim panis non perijt, sed verè in corpus fuit conversus, congruum erit, ut hoc corpus in panem, qui antè fuit, iterum transformetur: sin perijt, aut de novo panem creari oportebit, aut aliunde surreptum supponi.

LXXIV. Præterea dispositiones præcedunt introductionem formæ. Ita priusquam hostia putrefiat, priusquam calix acefcat, præcedunt dispositiones ad putrefactionem & ad acorem. Ex inchoantur, ut vult Bellarminus, manente Christi corpore. E. pro subjecto habebunt corpus Christi; aut si hoc non potest, aderit aliud subjectum, nimirum panis. Dispositiones enim tam requirunt subjectum, quàm ipsæ formæ, de quibus tamen non negat Bellarminus. Est enim dispositio ad putrefactionem, imperfecta quædam putrefactio.

de Euch. lib.
3, cap. 28.

LXXV. Et quod ait de substitutâ in instanti materiâ, in quam introducatur forma, mirum est quomodo forma inducatur in indispositam materiam. Neque enim ipsa nondum existens disponebatur. Aut igitur hîc nova inchoabitur dispositio, quod falsum est; aut, quod verum est, forma introducetur in id quod jam dispositum erat, quodque ut formæ introductæ ita etiam præcedentium dispositionum germanum subjectum fuisse necesse est, h. e. panem.

LXXVI. Magis adhuc mirum est, quomodo ad dispositionem qualitatum, quæ formæ quædam sunt, sequatur introductio materiæ. Quis unquam fando hoc audivit? Nam contrâ ad dispositionem subjecti sequitur introductio formæ; nequaquam dispositis formis supponitur subjectum.

LXXVII. Denique hoc mirissimum est, quî fiat, quòd Christus, qui sub panis & vini speciebus sive accidentibus

dentibus (ponatur ea sine subjecto subsistere & aliorum subjectum esse) præsentissimus adest, suas istas species, sub quibus adest, ab alteratione vel corruptione non defendat. Aut non poterit; aut non volet; aut falsum erit, quod Pontificij dicunt.

LXXIIX. Prius nemo pius adferet.

LXXIX. Sed nec alterum. Volet enim, quia dixit: *Hoc est corpus meum*; horum autem verborum vi juxta adversarios panis mutatur in corpus, ita ut non minus extra usum ibi sit corpus, quàm in usu; atque inde Eucharistia sit res permanens. Vult itaque in eâ suum corpus conservare, etiam extra usum; aut si non vult, nec Eucharistiam Sacramentum permanens & extra usum esse vult. Ac si nolit, faciet contra dignitatem sui & sacramenti, quòd scilicet ab agentibus naturalibus hoc evacuetur, ipse expulsus cogatur discedere.

XXC. Tertium itaque, quod scriptura clamat & ratio confirmat, verum erit, nimirum panem benedictum essentiam suam non exuere, & extra usum nihil esse nisi panem.

XXCI. Atque ex his conspicuum est quæ monstrat præter implicationem contradictionis pariat Transubstantiatio. Quæ quidem una est ex præcipuis regni Pontificij columnis. Primo autem Ecclesiæ millenario prorsus ignorata; postmodum ab ociosis & curiosis ingenij excogitata; quæstionibus, tamen ut probabilis, agitata; dein A. C. c. i. c. c. x. v. ab Innocentio III in Lateranensi Concilio confirmata; à Constantiensi A. C. c. i. c. c. c. x. i. v. adprobata, à Tridentino A. C. c. i. c. i. l. l. die XI Octob. sess. III, cap. IV, & can. II, inter articulos fidei relata & credenda sub anathemate denunciata.

XXCH. Et si verum fateri velint Pontificij, non habent aliud hujus opinionis fundamentum, nisi istas suæ Ecclesiæ determinationes. Bellarminus quidem pugnat, non servari veritatem verborum Christi, nisi detur transsubstantiatio: verum non potest ignorare hoc argumentum olim à Thomâ propositum fuisse, III Sum. quæst. LXXV, art. II. Et V cont. gentes c. LXIII. Et IV, dist. XI, quæst. I, atque tum ab ipsis ejus temporis Pontificijs doctoribus responsum esse. Negat Scotus verba illa transsubstantiationem evincere, aut eam ante Lateranense Concilium dogma fidei fuisse. Negat Durandus quidem istis verbis exprimi præter præsentiam & existentiam corporis Christi in sacramento. Ad argumentum autem Thomæ respondet, *ob id non necesse dicere, quòd substantia panis non remaneat: quia ex quo ponitur corpus Christi realiter esse in hoc sacramento, eo ipso potest reddi vera loquutio, ut non solum dicatur, corpus Christi est hoc: sed dicatur, hoc, id est contentum sub hoc, est corpus meum: quia indefinita verificatur pro uno solo. Nec oportet, quòd demonstraretur substantia panis, dato, quòd esset ibi: sicut non oportet, quòd fiat demonstratio specierum ibidem existentium.* Sic quoque Thomas de Argentinâ. Jam dictam, ait, conclusionem teneo non propter aliquam rationem cogentem, sed propter sanctorum auctoritatem, & sanctæ matris ecclesiæ determinationem. Firmiter credimus ista decreta accepta de symbolo edito in Lateranensi concilio: in quo symbolo multæ fidei veritates magis lucide expressæ sunt, quàm in symbolo Apostolorum & Niceni concilij, vel etiam Athanasij. Ad argumentum respondet: Si non obstante, quòd remanet quantitas corporalis, quæ est corpus de prædicamento quantitatis, tamen servatur veritas Scripturæ, quæ dicit in personâ Christi: Hoc est corpus meum:

l. 3. de Euch
c. 19.

4. dist. 11. q. 3

4. dist. 11. q. 1

4. dist. 11.
art. 2.

meum: sic nihil minus si ex ordinatione divinâ maneret substantia panis, quæ est corpus de prædicamento substantiæ, eadem veritas salvaretur. Adscribam quoque verba Occami: Dico, quòd in altari est vera transsubstantiatio corporis Christi: sed hoc potest multis modis poni. Uno modo ponendo, quòd remaneat ibi substantia panis, & cum hoc, quòd corpus Christi coëxistat substantiæ illi. Alio modo, quòd recedat substantia panis subitò de illo loco ad alium locum, & remaneant accidentia, & sic coëxistat corpus Christi. Tertio, quòd redigatur in materiam vel per se stantem vel in aliam formam recipientem, & hoc sive in eodem sive in alio, & tunc illi materiæ sive accidentibus coëxistat corpus Christi. Quarto, quòd substantia panis redigatur in nihil. Primus modus potest teneri, quia non repugnat rationi, neque alicui auctoritati Bibliæ, & est rationabilior & facilior ad tenendum inter omnes modos, quia pauciora inconvenientia sequuntur ex eo, quàm ex aliquo alio modo. Quod patet, quia inter omnia inconvenientia, quæ ponuntur sequi ex isto sacramento, majus est, quòd accidens sit sine subjecto. Sed ponendo primum modum non oportet illud ponere. Igitur &c. Quia tamen determinatio Ecclesiæ in contrarium existit, sicut patet Decretal. de summâ Trinitate & fide cap. Firmiter. & de celeb. miss. cap. Cum Martha. & communiter omnes doctores tenent, quòd ibi non remanet substantia panis, idè etiam teneo, quòd non remanet ibi substantia panis. Eadem ex Occamo repetit Cameracensis IV sent. quæst. VI, art. II, E. F. Manifestum itaque dogma transsubstantiationis ex verbis Christi non evinci, tantis doctoribus adtestantibus, & ad Lateranense decretum referentibus, adeoque rem novam esse liquidò fatentibus. Vide quoque Gabrielem lect. xli in Canon. Missæ.

4. sent. q. 6.
art. 2.

XXCIII. Postremò testimonium Gelasij, Pontificis Romani, contra Pontificios, qui hac auctoritate unice obstringuntur, adduco. Ille lib. de duabus naturis, *Sacramenti*, inquit, *corporis & sanguinis Christi divina res est; & tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini.*

2. de Euch.
cap. 27.

Bellarminus negat hunc Gelasium esse eum qui Papa fuit. At semper is habitus fuit; & ex eodem libro, tamquam Gelasij Pontificis, nonnulla decretis inserit Gratianus. Porro per substantiam, ait, intelligere eum *naturam accidentium*; Gregorius de Valentia *proprietas panis & vini* ab eo adpellatas esse substantiam panis & vini. Dicant ergò taurum, & intelligant passerem, & mulum adpellent, qui elephas sit.

Tom 4. dt-
spat. 6. q. 3.
pun. 2.

XXCIV. Diruta Transsubstantiatione sponte sua corruunt quæ præter & contra institutionem magno numero & molimine superstruuntur.

EUCHARI-
STIÆ PER
MANEN-
TIA.

XXCV. Nam quod figitur Eucharistiam sacramentum permanens, atque etiam extra functionem corpus Christi esse, primum hoc fulcro destituitur

XXCVI. Deinde est contra rationem sacramenti in genere, quod consistit in actione adplicante externum signum.

XXCVII. Tertiò est contra rationem & institutionem hujus sacramenti, quod ut ex verbis manifestum est, in continuâ actione consistit; *benedixit, fregit, dedit, dixit: Accipite, edite, h. e. c. m. Hoc facite*, scilicet quod jam factum vidistis.

1 Cor. 10, 17.

XXCIX. Quartò manifestè Paulus: *Panis, quem frangimus, est communicatio corporis Christi.* Non igitur ille, quem non frangimus, sive quem non sumimus & comedimus.

XXCIX. Atque hinc porro judicari poterit de assertatione, circumgestatione & adhibitione ad alios usus.

XC. De veneratione certum est, Christum ubicunque locorum in spiritu & veritate adorandum; præcipue in tanto mysterio corda sursum levanda, Deo gratias agendæ, precesque fundendæ, ne ad iudicium sed ad animæ salutem, sumamus.

ADORA-
TIO HO-
STIÆ.

XCI. Hostiam autem proponendam ut adoretur, contra institutionem est. Et quoniam panis non exuit suam substantiam, imò extra functionem nihil est nisi panis, nequaquam est *χριστολατρεία* sed mera *ἀπολατρεία*. Cavendum verò est, ne præter creatorem *τῶν πρὸν κτίσαστα* creaturas colamus. Rom. 1, 25.

XCII. Aliud sacrilegium commisit synodus Constantiensis, quæ non obstante mandato Christi, laicis calicem dari vetuit; quod idem fecit Tridentina, *quamvis* (ut ipsa loquitur) *redemptor noster in supremâ illa cænâ, hoc sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit.*

COMMU-
NICATIO
SUB UNA
SPECIE.

XCIII. Verùm expendatur, *hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat*; quid itaque fiet illis, qui testamentum filij Dei truncant?

Gal. 3, 15.

XCIV. Quatuor scriptores, qui institutionem enarrant, omnes ita narrant, ut materiam hujus sacramenti panem & vinum dicant. Qui igitur alterum subtrahit, næ ille essentiam sacramenti oppugnat. Materia enim ad essentiam pertinet.

XCv. Porro essentia sacramenti, ut antè ostensum est, ab institutione dependet. Institutum autem est non tantùm in pane, sed & vino.

Mm

XCVI. Con-

XCVI. Coniungitur immediatè distributio calicis cum distributione panis per vocem *similiter*. Quibus igitur distribuendus panis, illis quoque calix distribuatur; aut si hic subtrahatur, & ille eodem jure subtrahatur.

XCVII. Clarissima sunt verba, & quidem imperantia: *Bibite ex hoc omnes*. Dicta fortè fuerunt tum temporis solis Apostolis; quanquam quum Agnus Paschalis ab universâ familiâ solitus fuerit absumi, magis probabile quàm improbable est plures interfuisse; Apostoli tamen repræsentabant omnes fideles, aliàs neque panis neque vinum postilla ijs dari debuissent. Et quæ ad doctrinam & mores dicta spectant, non solis Apostolis sed omnibus dicta sunt Christianis. Et subiungitur: *Hic Calix N. T. est in m. s. q. p. v. e. in remissionem peccatorum*. Pro quibus igitur sanguis Christi effunditur, ijs quoque juxta institutionem in sacramento huic fini destinato impertiendus est.

XCIX. Paulus certè præscribit Corinthijs quomodo legitimè debeant administrare sacram synaxia. *1 Cor. 11, 83.* *Accepi à Domino, quod & tradidi vobis*. Tradit autem sub utraque specie. Et recitatâ institutione subiungit: *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis*. Et in trinâ subsequenti adhuc repetitione ubique panem & calicem, manducare & bibere coniungit. Et quidem cap. præcedenti de calice manifestò: *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum.* *v. 20.*

XCIX. Quod de concomitantia adferunt nihil ipsos iuvat. Quamquam enim concedamus, quòd ubi corpus ibi sanguis, Christus tamen ita instituit, ut corpus sub pane ad modum cibi: sanguis sub vino ad modum potus

potus sumatur. Neque nos Christo prudentiores esse convenit. Quòd si per hujusmodi ratiocinationes & consequentias institutionem impugnare licet, quid causæ fuerit, quò minus totum sacramentum aboleatur aut intermittatur. Nam per baptismum totum certè Christum induimus, Gal. III, 27. Per fidem habitat in cordibus nostris, Eph. III, 17. ita ut ipsius participes efficiamur, Heb. III, 14.

C. Verùm enim verò saltus quoque fit, quando introducuntur peregrina principia. Vernaculum est ipsa institutio, cui insistendum.

CI. Sicut itaque in comestione Agni paschalis (qui typus fuit Eucharistiæ) institutioni oportebat adtendere; ita & hîc. Et si non dictus fuisset Pascha juxta mandatum Domini celebrasse, qui licet Agnum comedisset, tamen igne tostum non comedisset, nec cum falsamentis, neque accinctus, neque calceatus, neque tanquam abituriens; quantò minus Eucharistiam perceperit, qui calicem ad essentiam pertinentem non perceperit? Exod. 12.

CII. Porrò clarissima sunt verba Christi apud Joannem, quæ de hâc materiâ interpretantur adversarij, neque nos improbamus. *Dixit eis Jesus, Amen, Amen dico vobis, Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.* Eodem planè modo, quo antè ad Nicodemum de baptismo protestatus fuerat: *Amen Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu, non potest introire in regnum Dei.* a. 6, v. 53
c. 3, v. 5.

CIII. Demùm Pontificem, quem suprà Pontificijs opponebamus, etiam nunc opponimus, & quidem decretum ejus quod inter canones relatum fuit, ut dist. 2. de consecrat.
c. 32.

manifestum fiat, hosce homines nec sacrae scripturae, nec sibi, nec suis, nec suo juri consentire. Sic enim ait Gelasius: *Comperimus, quod quidam sumta tantummodo corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio (quoniam nescio quâ superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Generalis hæc, quâ concludit sententia, Bellarmini de Manichæis effugium planè excludit, ut frustra ille laboret l. IV de Euchar. c. xxvi locum eludere. Nam si divisio hujus mysterij sine grandi sacrilegio non potest provenire, ea certè non magis Catholicis quàm Manichæis umquam concessa fuerit, aut concedi poterit.

Hactenus de Sacramentis disputatum est: nunc ad doctrinam de Ecclesiâ, quæ per Verbum & Sacramenta colligitur & constituitur, explicandam adcingamur.

DISPU-